

ЎЗБЕКИСТОНДА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ТИББИЙ ЁРДАМНИНГ АСОСЛАРИ

Махмудова М.М.

РАЗВИТИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Махмудова М.М.

DEVELOPMENT OF SPECIALIZED MEDICAL CARE IN UZBEKISTAN

Makhmudova M.M.

Тошкент тиббиёт академияси Урганч филиали

Специализированная помощь являлся одним из приоритетных направлений в реформировании системы здравоохранения Узбекистана. С этой целью в республике созданы научно-медицинские центры, многопрофильные клиники, скрининговые и перинатальные центры, специализированные частные медицинские учреждения. Все это позволило использовать зарубежный опыт и внедрить в практику высокотехнологические методы профилактики и лечения пациентов.

Ключевые слова: *многопрофильные клиники, научно-практические медицинские центры, экстренная помощь, урология, микрохирургия глаз, скрининговая служба, УЗИ, МРТ, томограф.*

Specialized assistance was one of the priorities in the reform of the health care system in Uzbekistan. To this end, scientific and medical centers, multi-disciplinary clinics, screening and perinatal centers, and specialized private medical institutions have been set up in the republic. All this made it possible to use foreign experience and introduce high-tech methods of patient prevention and treatment into practice.

Key words: *multidisciplinary clinics, scientific and practical medical centers, emergency care, urology, eye microsurgery, screening service, ultrasound, MRI, tomograph.*

Муствақилликнинг дастлабки йилларидан бирламчи тиббий-санитария соҳасига эътибор кучайди. Наҳақда шошилич тиббий ёрдам тизими қайта ташкил этилди. Қишлоқларда врачлик пунктлари ва шаҳарларда оилавий поликлиникалар фаолият кўрсата бошладди. Санитария-эпидемиология назорати тубдан янгиланди. Уларнинг моддий-техника ва кадрлар базасини кучайтиришга устувор йўналиш деб қарала бошланди [2].

Аҳолига ихтисослаштирилган тиббий хизматни ташкил қилишда жамоат ва нодавлат ташкилотларининг фаолияти кенгайди. Хусусан, 1993 йилда ташкил этилган “Соғлом авлод учун” халқаро фондининг 14 вилоят филиаллари ва 100 дан ортиқ таянч муассасалари ёрдамида ногирон ва даволанишга муҳтож болаларни чет эл клиникаларига юбориш, кесаларни ҳамшираларнинг патронаж хизмати билан қамраб олиш, экологияси бузилган ва марказдан узоқда жойлашган ҳудудларга юқори малакали мутахассислар ва дори-дармонлар билан таъминланган “Саломатлик” поездларини сафарбар этишни ташкил қилиш борасидаги ишлари тахсинга сазовордир.

Ўзбекистонда стационар касалхоналар ва улардаги ўринлар сонининг кескин камайиш ҳолатлари кузатилди [5].

1998-2010 йиллар орасида Республикада касалхоналар сони 1050 тадан 764 тага, яъни 27,5%, улардаги ўринлар сони 131.003 дан 126.747 тага, яъни 4256 тага камайган. Аҳолининг 10 минг нафарига ўринлар сони ҳам 53,5 дан 44,9 тага, яъни 12,8 фоизга қисқарган. Ўзбекистонда касалхоналардаги ўринлар сони камайиши билан бир вақтда хизмат кўрсатиш даражаси кўтарилган ва беморларнинг даволаниш вақти қисқарган. Масалан, бу кўрсаткич 2001 йилдаги 18,3 кундан 2010 йилда 13,8 кунга камайган [1].

Аҳолига тиббий ёрдамнинг ҚВП ва поликлиникалар орқали кўрсатилишининг кенгайтирилиши жараёнида касалхоналар ва улардаги ўринлар сони камайиб борди. Масалан, 2010-2016 йиллар оралиғида касалхоналар сони 1158 тадан 1106 га, яъни 52 тага камайди. Ушбу камайиш тиббиёт ил-

мий-амалий марказлари ва уларнинг жойларда филиаллари ташкил этила бошлагандан кейин янада тезлашди [9].

2003 йилда жарроҳлик, урология, кардиология, кўз микрохирургияси, акушерлик ва гинекология, педиатрия, терапия ва тиббиёт реабилитацияси, дерматология ва венерология, фтизиатрия ва пульмонология ҳамда эндокринология марказлари ташкил этилган эди. Марказларда фаолият кўрсатаётган малакали кадрлар аҳолига юқори технологик усуллар ва тиббий жиҳозлар ёрдамида замонавий ёрдам бериш қобилиятига эга эдилар.

2007 йил 19 сентябрда Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А. Каримов “Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилишни янада чуқурлаштириш ва уни ривожлантириш давлат дастурини амалга оширишнинг асосий йўналишлари тўғрисида” 3923-сонли Фармонни тасдиқлади. Фармоннинг бажарилиши жараёнида, 2007-2008 йилларда шаклланди тиббий мактаблар негизида Республикада 10 та ихтисослашган илмий-амалий марказлар ташкил этилди.

Ўзбекистонда шаклланаётган соғлиқни сақлаш тизимининг янги модули асосида юқори технологияли ва мураккаб операциялар фақат пойтахтда эмас, балки вилоят марказларидаги даволаш муассасаларида ҳам амалга ошириладиган бўлди. Масалан, Наманган ва Урганчда туғма юрак хасталиги ташхиси ва даволаниши, клапанларни алмаштириш, электрокардиостимулятор имплантация қилиш, эхокардиография усуллари амалиётга кенг жорий қилинганди. Нукус, Қарши, Фарғона, Самарқанд, Бухоро ва Жиззахда юраги касал беморларни доимий мониторинг қилиш йўлга қўйилганди.

2007 йилда Ўзбекистонда қандли диабет билан оғриган барча беморларнинг рўйхати тузилганди. Мутахассисларнинг маълумотларига кўра, Республикада қандли диабет касаллиги тарқалиши 5% ни ташкил қиларди. Аммо беморларнинг ярмидан кўпи диспансер ҳисобида турмасдилар. 2010 йилда диспансерлар назоратида 127 минг 252 бемор бўлса, уларнинг 1183 нафари болалар ва 533 нафари ўсмирлар эди. Эндокрин беморларга ёрдам

кўрсатиш учун 14 та диспансер, 496 махсус хона, жумладан болалар учун 189 хоналар ишлаб турарди.

2010 йил март ойида Тошкентдаги В. Воҳидов номидаги ихтисослаштирилган хирургия марказида Италиянинг Риунити клиникаси врачлари билан ҳамкорликда илк бор юракнинг аорта девори диспазияси операцияси амалга оширилди. Шу марказда 2015 йил илк бор, юқори тиббий технологиялар қўлланилган энг мураккаб операциялардан бири — дорилар ёрдамида ухлатилган беморнинг уйқу артериясида жарроҳлик операцияси ўтказилди [4].

2011 йил давомида Республика ихтисослаштирилган ва илмий-амалий тиббиёт марказларида жами 77945 нафар бемор даволаниб чиқди. Уларнинг 20062 нафари (26,7%) давлат бюджети ҳисобидан имтиёзли даволанган бўлса, 56550 нафари (73,3 фоизи) эса пуллик асосда даволанди. Марказларда жами 22408 та операция ва диагностика муолажаси бажарилди, шундан 10664 таси (46%) — юқори технологиялар асосида амалга оширилди. Операциялар сони 2010 йилга нисбатан 1752 тага, юқори технологиялар асосидаги операциялар эса — 914 тага кўп эди [3].

2013 йил 5 ноябрда Республика урологларининг 4-чи съезди бўлиб ўтди. Унда “Уролитиаз 20 йилда: муаммога янги қараш (1993-2013)” мавзуси муҳокама қилинди [10]. Олимлар ва амалиёт шифокорларининг фикр алмашишлари касалликнинг ташхиси, профилактикаси ва даволанишидаги замонавий усуллар, хориж тажрибаси истиқболдаги ишларга улкан мадад бўлди. 2015 йил 30 сентябрда Миллий ахборот марказида Республика соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан “Ўзбекистонда урология: эришилган ютуқлар ва устувор вазифалар” мавзусида анжуман ўтказилди. Республика урологлари Германия, Италия, АҚШ каби етакчи мамлакатларнинг мутахассислари даражасига кўтарилдилар.

2016 йил октябрда Тошкентда мияда қон айланишининг бузилишини аниқлаш ва даволашда илм-фанда эришилган марралар, ишлаб чиқилган янги технологиялар, беморларга тез ташхис қўйиш ва даволаш усуллари, тиббий хизмат маданиятини ошириш масалалари кенг муҳокама қилинди. Ўзбекистондаги барча шошилиш ёрдам марказларида мия фаолияти бузилган беморларга ёрдам кўрсатиш шароитлари яратилган. Мазкур йўналиш Тошкент тиббиёт академияси 2-сон клиникасида ривожлантирилган бўлиб, 7 минг беморга маслаҳат берилди ва 6 минг бемор стационар шароитда даволанди [7]. Янги технологиялар асосида 400 ортиқ беморлар операция қилинди. Амалиётда компьютер томографияси, ангиография усуллари қўлланилиши диагностика ва даволаш ишларида катта самара бермоқда. Шу билан бир қаторда УАШ, кардиолог, невролог, хирург врачларнинг тажрибаси катта аҳамиятга эга.

2016 йилда Бутунжаҳон саломатлик куни — диабетга қарши кураш шиори остида ўтказилди. Шу муносабат билан Ўзбекистонда диабет касаллигининг профилактикаси ва даволаниши тўғрисида аҳоли ўртасида тарғибот ишлари олиб борилди. Тошкентда эндокринология институти ва вилоятларда унинг филиаллари ишлаб турарди. Жойлардаги илгариги диспансер бинолари ўрнида замонавий ва янги жиҳозлар билан таъминланган шифохоналар тикланди. Тиббиёт ходимларининг сони кўпайиб, уларнинг малакаси ҳам ошди [8].

Инсонлар саломатлигига таҳдид солаётган ўта хавфли касалликлар орасида ўсма (онкология) алоҳида ажралиб туради. Ушбу касалликка қарши курашнинг давлат сиёсати даражасидаги ягона тизими шаклланган: Республика ихтисослашган онкология илмий-амалий маркази, унинг 15 та вилоят ва шаҳар филиаллари, кўп тармоқли касалхоналарнинг 232 та хоналари ташкил қилинган. Замонавий жиҳозлар ва тажрибали мутахассислар билан таъминланган онкология хизмати халқнинг саломатлигини сақлашда фаол иштирок қилмоқда эди [6].

Ўзбекистон Президенти Ш.М. Мирзиёев 2017 йил 28 январда Хоразм вилоятига ташрифи чоғида Республика ихтисослашган кардиология илмий-амалий тиббиёт марказининг филиали фаолияти билан яқиндан танишди. “Мазкур тиббиёт муассаси негизида А.Н. Бакулев номидаги Россия юрак-томир хирургияси илмий-амалий марказининг филиали очилиши режалаштирилмоқда, — деди Президент. — Бу эса янги туғилган чақалоқларнинг юрагидаги нуқсонларни ташхис қилиш ва даволаш билан бир вақтда 3 мингдан ортиқ беморларга ихтисослаштирилган ёрдам кўрсатишга имкон беради. Ушбу клиника Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм ва Бухоро вилоятлари аҳолиси учун ҳудудий кардиология маркази бўлади” [7]. 2017 йил 3 июнда филиал билан Россиянинг юрак-томир хирургияси илмий-амалий маркази ўртасида ҳамкорлик шартномаси имзоланди.

Мустақиллик берган имкониятдан фойдаланган орталмоқлар нуфузли илмий марказлар мутахассислари билан самарали алоқа қила бошладилар. Натижада тажриба ўзлаштириш билан бир қаторда замонавий тиббий жиҳозлар келтирилди ва аҳолига кўрсатилаётган хизмат сифати ошди. Давлат муассасалари билан бир вақтда аҳолига ҳусусий клиникалар врачлари ҳам ёрдам кўрсата бошладилар. Улар орасида Россиянинг Федоров клиникаси, Жанубий Корея, Ҳиндистон, Малайзия, Сингапур каби мамлакатларнинг кўз шифокорлари бор эди. Тошкент, Бухоро, Қарши ва Урганчда бўлимлари ишлаб турган “Шифо-нур”, Тошкентдаги “Кристалл” ҳусусий клиникалари айниқса халқ орасида катта обрў қозонди.

Истиқлол йилларида Ўзбекистонда жарроҳлик соҳалари, айниқса нейрохирургия яхши ривожланди. Бош мия ва умуртқаси жароҳатланган, айрим ҳолларда ушбу аъзоларида ўсма пайдо бўлган беморларга амалий тиббий ёрдам бериш имкониятлари пайдо бўлди. Қон-томир тизими ва асабдаги бузилишлар оқибатида келиб чиқадиган инсульт, периферия нерв тизимидаги касалликлар жарроҳлик усуллари билан даволана бошланди.

Тошкентдаги Республика ихтисослашган тиббий илмий-амалий нейрохирургия маркази диагностика учун магнитрезонанс томографи (МРТ), компьютер рентген навигатор, лазер лапаризатори ва ультратовуш деструктори каби ноёб жиҳозларга эга бўлди [13].

2017 йил 4 апрелда Республика Президенти “2017-2021 йилларда Ўзбекистонда онкология хизматини ривожлантириш ва аҳолига онкологик ёрдамни такомиллаштириш тадбирлари тўғрисида” қарор қабул қилди. Ушбу ҳужжатга асосан мўлжалланган вазифаларни амалга оширишга давлат бюджетидан 32,5 миллиард сўм, халқаро ташкилотларнинг кредит ва грантлари эвазига 144,1 миллион АҚШ доллари ҳажмида маблағ сарфлаш кўзланганди. Белгиланган ишларнинг амалга оширилиши касалларни ўсмага қарши дори воситалари билан таъминлашни 33% дан 90% га оширади. Беморларнинг юқори технологиялар билан даволаниши 70 фоизгача кўтарилди. Ҳар 100 минг аҳолига ўсма касалликларидан ўлиш кўрсаткичлари эса 38,7% дан 35,0% га пасайди [11].

Мустақиллик йилларида юрак-томир касалликларини профилактика даволаш ишлари билан шуғулланган кардиология соҳасида ҳам яхши натижаларга эришилди. 2017 йил феврида Президент Ш.М. Мирзиёев Қашқадарё вилоятига ташрифи чоғида Қарши шаҳрида очилиши мўлжалланган Республика кардиология ва эндокринология марказларининг филиаллари лойиҳалари билан танишди. Ихтисослашган тиббиёт марказларининг пойтахтдан узоқ ҳудудларда ҳам очилиши аҳолининг юқори малакали тиббий хизмат олиш имкониятларини кенгайтирди.

2017 йил 20 июнда Республика Президенти “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасида аҳолисиغا ихтисослаштирилган тиббий хизмат кўрсатишни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” қарор қабул қилди. Қарорда кейинги 5 йилда Республика ихтисослаштирилган тиббий илмий-амалий марказларида 150 мингта жарроҳлик операциялари ўтказилган бўлиб, уларнинг 80 мингта юқори технологиялар қўлланилди [12], дейилган. Шу билан бир қаторда ҳар йили 40 мингдан ортиқ фуқароларимиз хориж клиникаларида даволанаётганини ҳам қайд қилиш лозим.

Юқоридаги маълумотлар ихтисослашган тиббий хизматнинг соғлиқни сақлашнинг бошқа соҳалари каби илмий марказлар ва хориж мутахассислари билан алоқалар негизда ривожланганини кўрсатади. Қўплаб мураккаб операциялар вилоят ва туман муассасаларида амалга ошириладиган бўлди. Даволаш муассасаларининг кўп тармоқли ва ихтисослашганлиги, яхши жиҳозланган ва малакали мутахассислар билан таъминланганлиги аҳолига юқори технологиялар асосида малакали хизмат кўрсатиш учун мустақам замин яратди.

Адабиётлар

1. Асадов, Д.А. Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш // Ўзбекистон миллий энциклопедияси. – Т. 8. — Тошкент, 2004. – Б. 553.
2. Ибрагимов, А.Ю. и др. Основные направления реформирования здравоохранения в республике Узбекистан / Д.А. Асадов, П.Р. Менликулов // За рубежом. 2012. – № 1. – С. 57.
3. Ислом Каримовнинг “2012 йил Ватанимиз тараққиётини янги босқичга кўтарадиган йил бўлади” номли маърузасини ўрганиш бўйича ўқув қўлланмаси. — Тошкент: Иқтисодиёт, 2012. – 142 б.; Ўзбекистон Республикасининг Шошилич тиббий ёрдам хизмати (РШТЁХ) сайти, 2017 йил.
4. Мамлакатимиз шифокорлари беморнинг уйку артериясидаги операциясини наркозсиз амалга оширдилар // www.minzdrav.uz.
5. Отажонов, Р. Ҳазорасп тумани соғлиқни сақлаш тарихидан. —

Урганч: Хоразм, 1999. – Б. 26.

6. Онкология хизмати муассасаларини ислоҳ қилиш бошланди // www.Uzbekistan today.uz.

7. Тиббиётнинг ютуғи ва инсон саломатлиги // www.uz.uz. 2016 й.12 октябрь

8. Халқ билан мулоқот — инсон манфаатларини таъминлашнинг энг самарали усули // www.press-service.uz.

9. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг статистик материаллари, 2017 й 1 январь.

10. Ўзбекистон урологлари илмий жамиятининг IV-съезди // www.urology.uz. 5 ноябрь 11. Ўзбекистон Республикаси 2017 йил 4 апрелдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистонда онкология хизматини ривожлантириш ва аҳолига онкологик ёрдамни такомиллаштириш тадбирлари тўғрисида” қарори // www.Press-service.uz. 2017 й 8 апрель.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 июндаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасида аҳолисиغا ихтисослаштирилган тиббий хизмат кўрсатишни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” қарори // www.press-service.uz.

13. Ўзбекистон етакчилар қаторида учинчи // www.Uzbekistan Today.uz.

ЎЗБЕКИСТОНДА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ТИББИЙ ЁРДАМНИНГ АСОСЛАРИ

Махмудова М.М.

Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларида бири ихтисослаштирилган тиббий хизматни ташкил этиш мақсадида илмий-амалий марказлар, кўп тармоқли клиникалар, скрининг ва перинатал марказларнинг ташкил этилиши аҳолига тиббий хизмат кўрсатишда юқори технологиялар ва хориж тажрибаларини қўллашга замин яратди.

Калим сўзлар: *кўп тармоқли клиника, илмий-амалий марказлар, урология, кўз микрохирургияси, скрининг хизмати, шошилич ёрдам.*

